

การเสริมสร้างสุขภาวะด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของชุมชนการเคหะหนองหอย
จังหวัดเชียงใหม่

HEALTH PROMOTION BY USING THE PRINCIPLE OF THE 4 SANGHAVATHU
IN THE NOI HOUSING COMMUNITY, CHIANGMAI PROVINCE

มนตรี วิชัยวงศ์¹, เจริญ กระพิลลา², กมล บุตรชาลี²

MONTRI WICHAIWONG¹, CHAROEN KRAPILA², KAMOL PUTJARI²

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ.2561

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาการสร้างเสริมสุขภาวะโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นโครงการบรรยายเชิงวิเคราะห์ (Describing Analysis) เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาจัดทำเป็นคู่มือการสร้างเสริมสุขภาวะด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และนำมาใช้ในการเผยแพร่ที่ง่ายต่อความเข้าใจและสามารถนำไปขยายผลในชุมชนอื่นๆได้ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนการเคหะหนองหอยเป็นชุมชนที่มีจำนวนประชากรจำนวนมาก และเป็นชุมชนที่มีอัตราการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งในปัจจุบันได้มีปัญหาในชุมชน เช่น ปัญหาเด็กนักเรียนติดเกมส์ ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหายาเสพติด ปัญหาวัยรุ่นนทมนเมือง เป็นต้น หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 คือ ธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ด้วยความสมานสามัคคี เกิดจากการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับคนทุกคนและทุกสังคม เป็นรากฐานแห่งการแบ่งปันผลประโยชน์ ทำให้มีความเจริญก้าวหน้าแก่ตนและสังคม สังคหวัตถุ มี 4 ได้แก่ 1) ทาน หมายถึง การให้ 2) ปิยวาจา หมายถึง วาจาเป็นที่รัก 3) อตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ 4) สมานัตตตา หมายถึง การวางตนสม่ำเสมอประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่

คำสำคัญ: 1. สุขภาวะ, 2.สังคหวัตถุ 4, 3. การเสริมสร้าง

¹ อาจารย์ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

² อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Abstract

The objectives of research were to study 1. To study the health promotion of the 4 Sangahavathu in the Noi Hoi Housing Community, Chiangmai Province. 2. To develop a model of health promotion through the use of 4 Sangahavathu in the community housing Nong Hoi, Chiangmai Province. This is an analytical project in order to apply the results of the study and is promoted as a guide for the promotion of healthy communities. The research findings revealed the following: The Nong Hoi Housing Community is a community with a large and fast growing population. At present there are problems in the community with school children, slums, drugs and teenagers making trouble in the city. The 4 Sangahavathu is a teaching in Buddhism which focuses on four principles of service, liberality, kindly speech, beneficial actions and impartiality. These are qualities that bond people together in unity as principles of helpful integration. This is absolutely necessary for all people and all societies. Sangahavathu is a foundation of sharing benefits and promoting social progress. The four aspects of Sangahavathu are traditionally called 1) Thanung(giving charity or liberality). 2) Piyaraja(pleasant or kindly speech). 3) Atthacariya(benefaction). 4. Samanathata(good behavior or impartiality). People living in the Nong Hoi Housing Community, Chiangmai Province

Keywords: 1. Health Promotion 2. Sangahavathu 4 3.Strengthening

1.ความสำคัญและที่มาของปัญหาการทำวิจัย

หลักธรรมและกิจกรรมทางพุทธศาสนาโดยเฉพาะสังคหวัตถุเป็นหลักทำที่ใช้กับการทำงานในสายงานการปกครอง จึงเหมาะที่จะส่งเสริมให้เกิดการใช้หลักธรรมและกิจกรรมทางพุทธศาสนาในการอยู่ร่วมกันในชุมชน จากการสอบถามผู้นำชุมชนพบว่าคนในชุมชนมีความรู้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาแต่ยังไม่มีการใช้หลักธรรมอย่างจริงจังจั้งอันได้แก่ การใช้ในชีวิตประจำวัน และการใช้ในหน้าที่การงาน นอกจากนี้ยังพบในงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักธรรม คือ หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พบว่า เป็นงานวิจัยแบบสำรวจมากกว่าที่จะเป็นการส่งเสริมการนำหลักธรรมไปใช้ได้จริง

ดังนั้นงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะในชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ โดยยึดหลักธรรมสังคหวัตถุ 4เป็นแนวปฏิบัติ โดยการพัฒนาารูปแบบดังกล่าวจะประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1) การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะในชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ โดยให้ข้อมูลคำแนะนำเกี่ยวกับหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สู่การปฏิบัติ การให้คำปรึกษาต่างๆ เป็นต้น2) ส่วนประกอบเชิงกระบวนการ คือ การศึกษากระบวนการการเรียนรู้

วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2562) 171

การปฏิบัติและการประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ มาใช้ประโยชน์จริงในชีวิตประจำวันได้และ 3) เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปสร้างคู่มือการสร้างเสริมสุขภาวะ ในชุมชนโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และนำไปเผยแพร่แก่ชุมชนอื่น ๆ ให้ได้รับประโยชน์

2. วัตถุประสงค์

2.1 ประชาชนในชุมชนการเคหะหนองหอย มีความเข้าใจหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 หรือไม่
อย่างไร

2.2 ประชาชนในชุมชนการเคหะหนองหอย สามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาการสร้างเสริมสุขภาวะโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่

3.2 เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ได้รู้รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่

4.2 ได้องค์ความรู้การเสริมสร้างสุขภาวะด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่

4.3 สามารถนำเอาข้อค้นพบการเสริมสร้างสุขภาวะด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ไปประยุกต์ใช้ได้กับชุมชนอื่น ๆ

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) ร่วมกับการวิจัยและพัฒนา R&D (Research and Development) โดยมีพื้นที่การวิจัยคือชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ในการศึกษาคั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์ของแต่ละขั้นตอนการวิจัย ได้เป็น 2 กลุ่ม คือ **กลุ่มที่ 1** กลุ่มประชากรแบบสุ่มจากตัวแทนชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 42 คน **กลุ่มที่ 2** กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นประชากรที่มีคุณภาพใช้การเลือกแบบเจาะจง

จากตัวแทนชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 8 คน **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ในการดำเนินการตามโครงการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยพัฒนานวัตกรรม ส่งเสริมสุขภาวะโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในครั้งนี้ ประกอบด้วย **แบบประเมินมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมสังคหวัตถุ 4** เนื่องจากงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ ทางคณะผู้วิจัย จำเป็นต้องเลือกแบบประเมินมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และมีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมากที่สุด โดยรวบรวมกลั่นกรองจากรายงานการวิจัย แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง **เครื่องมือในการเก็บข้อมูล** เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ คำถาม/แนวทางการสัมภาษณ์/แบบสอบถามโดยเป็นการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก โดยแบ่งขั้นตอน ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม**การเก็บรวบรวมข้อมูล** 1) ยื่นขอพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ 2) เตรียมแนวคำถาม/แนวทางการสัมภาษณ์/แบบสอบถาม รวมถึงการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ เช่น ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ทำการทดลองสัมภาษณ์กับบุคคลที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแล้วประเมินผลหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาค จากนั้นปรับจนกระทั่งเครื่องมือมีความเหมาะสมตามข้อเสนอแนะ 3) เตรียมผู้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดประชุมผู้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจแนวคำถาม/แนวทางการสัมภาษณ์/แบบสอบถาม 4) วางแผนการลงสำรวจพื้นที่ และเก็บรวบรวมข้อมูล 5) ติดต่อและขออนุญาตการเก็บรวบรวมข้อมูล 6) คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และพิทักษ์สิทธิกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ **การวิเคราะห์ข้อมูล** ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ประกอบด้วยเชิงคุณภาพเป็นหลักโดยการดำเนินการขั้นแรกคือการนำข้อมูลมาเรียบเรียง แจกแจงประเภท ตีความสร้างข้อสรุป ตีความ ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี แบบอุปนัย (Induction) ประกอบกับเอกสารอื่น ๆ

6.ผลการวิจัย

6.1 การสร้างเสริมสุขภาวะโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งการสร้างเสริมสุขภาวะโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสุขภาวะมีความครอบคลุมทั้ง 4 มิติ ได้แก่ มิติกาย ได้แก่ การมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทางกาย หมายถึง ร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงคล่องแคล่ว มีกำลัง ไม่เป็นโรค ไม่พิการ มีเศรษฐกิจหรือปัจจัยที่จำเป็นพอเพียง ไม่มีอุปสรรคอันตราย และมีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ มิติใจ ได้แก่ การมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิต หมายถึง จิตใจที่มีความสุข รื่นเริงคล่องแคล่วไม่ติดขัด มีความเมตตา สัมผัสได้กับสรรพสิ่ง มีสติ มีสมาธิมีปัญหา รวมถึงลดการเห็นแก่ตัวลง มิติสังคม ได้แก่ สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางสังคม หมายถึง การอยู่รวมกันด้วยดี มีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีความยุติธรรม มีความเสมอภาค มีภราดรภาพ มีสันติภาพ มีความเป็นประชาสังคม มีระบบบริการที่ดี

และมีระบบบริการที่เป็นกิจการทางสังคม มิติจิตวิญญาณหรือปัญญา ได้แก่ สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ หมายถึง สุขภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อทำความดี หรือจิตสัมผัสกับสิ่งที่มีคุณค่าอันสูงส่งหรือสิ่งสูงสุด เช่นการเสียสละ การมีเมตตากรุณา การเข้าถึงพระรัตนตรัยหรือการเข้าถึงพระเจ้า เป็นต้น เป็นความสุขที่เกิดขึ้นเมื่อมีความหลุดพ้นจากการมีตัวตน มีอิสรภาพ มีความผ่อนคลาย มีร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บในทุกส่วนของร่างกาย มีสุขภาพจิตดีและยังสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข เรียกว่ามี สุขภาพสมบูรณ์

6.2 การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะโดยใช้หลักธรรมสังคหัตถ์ 4 ในชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่

กระบวนการการพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะโดยใช้หลักธรรมสังคหัตถ์ 4 ในชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ มีรูปแบบการพัฒนายู่ 5 ประการ คือ

6.2.1. การสร้างนโยบายสาธารณะที่เป็นผลดีต่อสุขภาพ (Build healthy public policy) หมายถึง ในการกำหนดนโยบายสาธารณะใด ๆ ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพด้วย

6.2.2. การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อสุขภาพ (Create supportive environments) เนื่องจากสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงความเป็นอยู่ในที่ทำงาน ที่พักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ล้วนมีผลกระทบต่อสุขภาพ

6.2.3. การเสริมการดำเนินงานโดยชุมชนให้มีความเข้มแข็ง (Strengthen community actions) ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในงานสร้างเสริมสุขภาพซึ่งอาจอาศัยวิธีการพัฒนาชุมชน

6.2.4. การพัฒนาทักษะให้กับทุกคน (Develop personal skills) ด้วยการให้ได้รับข่าวสารข้อมูลการศึกษาทางสุขภาพ และเพิ่มพูนทักษะในการดำรงชีวิต เป้าหมายคือให้สามารถควบคุมสุขภาพของตนและสภาพแวดล้อมได้

6.2.5. การปรับทิศทางของบริการสุขภาพ (Reorient health services) เพื่อให้สอดคล้องกับเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ

7.สรุปผลการวิจัย

7.1 การสร้างเสริมสุขภาวะโดยใช้หลักธรรมสังคหัตถ์ 4 ในชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่เป็นสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย จิต สังคม และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ คือ คนไทยมีสุขภาวะยั่งยืน มีสุขภาวะดีครบทั้งสี่ด้าน ได้แก่ กาย จิต สังคม และ ปัญญา

หลักธรรมสังคหัตถ์ 4 คือ สังคหัตถ์ หมายถึง ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว มี 4 ประการ ได้แก่ (1) ทาน หมายถึง การให้ (2) ปิยวาจา หมายถึง วาจาเป็นที่รัก (3) อตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ (4) สมานัตตตา หมายถึง การวางตนสม่ำเสมอ ดังนั้น สังคหัตถ์ จึงมีความหมาย

ว่า ธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี เกิดจากการ สงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับคนทุกคนและทุกสังคม เป็นรากฐานแห่งการ แบ่งปันผลประโยชน์ ทำให้มีความเจริญก้าวหน้าแก่ตนและสังคม นอกจากนี้สังคหวัตถุ 4 ยังอำนวยความสะดวกที่มองเห็นได้เป็นรูปธรรม ได้แก่ ช่วยให้บุคคลดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยความสุข เป็นเครื่อง ยึดเหนี่ยวน้ำใจ สามานไมตรีระหว่างกัน เป็นเครื่องส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ให้มีความ เคารพนับถือกันตามสมควรแก่ฐานะ เป็นเครื่องประสานองค์ประกอบต่าง ๆ ของสังคมให้คงรูปอยู่ และดำเนินไปได้ด้วยดี และช่วยส่งเสริมศีลธรรมและป้องกันความประพฤติที่เสื่อมเสียในสังคม

7.2 การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนการ เเคะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่พบว่าสุขภาวะมีความครอบคลุมทั้ง 4 มิติ ได้แก่ มิติกาย ได้แก่ การมี สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางกาย หมายถึง ร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงคล่องแคล่ว มีกำลัง ไม่เป็นโรค ไม่พิการ มีเศรษฐกิจหรือปัจจัยที่จำเป็นพอเพียง ไม่มีอุบัติเหตุร้าย และมีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ มิติใจ ได้แก่ การมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิต หมายถึง จิตใจที่มีความสุข รื่นเริงคล่องแคล่วไม่ติดขัด มีความ เมตตา สัมผัสได้กับสรรพสิ่ง มีสติ มีสมาธิมีปัญหา รวมถึงลดการเห็นแก่ตัวลง มิติสังคม ได้แก่ สุข ภาวะที่สมบูรณ์ทางสังคม หมายถึง การอยู่รวมกันด้วยดี มีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมี ความยุติธรรม มีความเสมอภาค มีภราดรภาพ มีสันติภาพ มีความเป็นประชาสังคม มีระบบบริการที่ดี และมีระบบบริการที่เป็นกิจการทางสังคม มิติจิตวิญญาณหรือปัญญา ได้แก่ สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิต วิญญาณ หมายถึง สุขภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อทำความดี หรือจิตสัมผัสกับสิ่งที่มีคุณค่าอันสูงส่งหรือสิ่งสูงสุด เช่นการเสียสละ การมีเมตตากรุณา การเข้าถึงพระรัตนตรัยหรือการเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้า เป็นต้น เป็น ความสุขที่เกิดขึ้นเมื่อมีความหลุดพ้นจากการมีตัวตน มีอิสรภาพ มีความผ่อนคลาย มีร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บในทุกส่วนของร่างกาย มีสุขภาพจิตดีและยังสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่น ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข เรียกว่ามี สุขภาพสมบูรณ์

กระบวนการการพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ใน ชุมชนการเคะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ มีรูปแบบการพัฒนาอยู่ 5 ประการ คือ

1. การสร้างนโยบายสาธารณะที่เป็นผลดีต่อสุขภาพ (Build healthy public policy) หมายถึง ในการกำหนดนโยบายสาธารณะใด ๆ ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพด้วย
2. การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อสุขภาพ (Create supportive environments) เนื่องจาก สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงความเป็นอยู่ในที่ทำงาน ที่พักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งสภาพแวดล้อม อื่น ๆ ล้วนมีผลกระทบต่อสุขภาพ
3. การเสริมการดำเนินงานโดยชุมชนให้มีความเข้มแข็ง (Strengthen community actions) ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในงานสร้างเสริมสุขภาพซึ่งอาจอาศัยวิธีการพัฒนาชุมชน
4. การพัฒนาทักษะให้กับทุกคน (Develop personal skills) ด้วยการให้ได้รับข่าวสารข้อมูล การศึกษาทางสุขภาพ และเพิ่มพูนทักษะในการดำรงชีวิต เป้าหมายคือให้สามารถควบคุมสุขภาพ ของตนและสภาพแวดล้อมได้

5. การปรับทิศทางของบริการสุขภาพ (Reorient health services) เพื่อให้สอดคล้องกับเรื่อง การสร้างเสริมสุขภาพ

8. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

8.1 ผลการวิจัยจากแบบสอบถามพบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาในการปฏิบัติงานนั้น มิได้เป็นอุปสรรคต่อความรู้ความเข้าใจหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่างแต่อย่างใด ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นอย่างดี สามารถอธิบายความถึงหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างง่ายได้ และพอเข้าใจพอสังเขป กล่าวคือ สังคหวัตถุ 4 นั้นเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเพื่อเกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันหลักธรรมนี้เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กันธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน เป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ทำให้อยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเพื่อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ซึ่งประกอบไปด้วยหลักอยู่ 4 ประการ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตา

นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่าง มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ทำร่วมกันเป็นประจำ อย่างสม่ำเสมอสอดคล้องกับงานวิจัยของบานชื่น นักการเรือน (2561 : 24-36)คือการหมั่นคบสัตบุรุษ กัลยาณมิตร มีการฟังธรรม ฟังคำแนะนำสั่งสอนจากพระสงฆ์ รู้ความจริงของชีวิตและมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ทำบุญตักบาตร เข้าวัดฟังธรรม การทำสมาธิวิปัสสนากรรมฐานเบื้องต้น ส่วนใหญ่มักกระทำทุกวันพระ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ที่เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา กิจกรรมวันเข้าพรรษา กิจกรรมสงฆ์น้ำพระ สงฆ์น้ำพระธาตุ กิจกรรมการทำความสะอาดวัด การเรียนการสอนพระพุทธศาสนาทุกวันอาทิตย์ เป็นต้น

การนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน สามารถนำหลักสังคหวัตถุ 4 และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ได้แก่ 1) ด้านการให้ทาน จากการสัมภาษณ์พบว่าชุมชนการเคหะหนองหอย มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมการให้ทานแก่ผู้ยากไร้เป็นประจำ เช่น การมอบสิ่งของดำรงชีพข้าวสาร อาหารแห้ง เครื่องกระป๋อง เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เครื่องกันหนาว ยารักษาโรค ทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร เด็กนักเรียน นักศึกษาผู้มีผลการเรียนดี ความประพฤติดี มีการจัดตั้งกองทุน กองผ้าป่าเพื่อนำไปทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอยู่เป็นประจำทุกปี เป็นต้น 2) ด้านปิยวาจา พบว่าชุมชนการเคหะหนองหอย มีการพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ไม่พูดจาต่อเสียด นินทาให้ร้ายกัน จากการสัมภาษณ์ไม่พบว่าภายในชุมชนการเคหะหนองหอยมีการวิวาทภายในชุมชน มีการแก้ไขปัญหาด้วยวาจาจากกันเสมอและสามารถตกลงกันได้ด้วยดี เป็นต้น 3) ด้านอุตถจริยา จากการสัมภาษณ์พบว่าชุมชนการเคหะหนองหอย มีการรวมกลุ่มทำ

กิจกรรมอาสาสมัครในด้านต่าง ๆ เช่น อาสาสมัครชุมชนด้านรักษาความปลอดภัย อาสาสมัครด้านสาธารณสุข เป็นต้น และเมื่อชุมชนมีปัญหา ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนจะคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 4) ด้านสมานัตตตา จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนการเคหะหนองหอย เป็นผู้มีความสม่ำเสมอ โดยประพืดตัวให้ความสม่ำเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวดีต่อกัน (นิสัยเป็นกันเอง) รู้จักสมัครมารวะ รู้จักเด็กรู้จักผู้ใหญ่ มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เช่น การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ การออกเยี่ยมผู้สูงอายุ การให้ความสำคัญกับผู้ที่ยังอาศัยอยู่ในชุมชนมีกิจกรรมที่หลากหลายต่างเพศ ต่างอายุกัน ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน และให้ความสำคัญอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

การนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในหน้าที่การงาน ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน สามารถนำหลักสังคหวัตถุ 4 และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในหน้าที่การงาน ได้แก่ 1) ด้านการให้ทาน พบว่ากลุ่มตัวอย่างเคยมีการให้ทานแก่ผู้ร่วมงาน เช่น การให้ทรัพย์สินเงินทองโดยการให้เปล่าแก่ผู้ร่วมงาน การสละเวลาเพื่อทำธุระให้ การช่วยเหลือเพื่อร่วมงานโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นต้น 2) ด้านปิยะวาจา พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการใช้วาจาที่ไพเราะ ไม่พูดจาใส่ร้าย ไม่นินทาว่าร้าย ไม่พูดโกหก ไม่กล่าวคำเท็จ เป็นคนพูดจาดีมีเหตุผล เป็นต้น 3) ด้านอัตถจริยา พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือชุมชน ช่วยเหลือเพื่อร่วมงาน และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นนอกชุมชน เป็นต้น 4) ด้านสมานัตตตา พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีนิสัยเป็นกันเอง มีสมัครมารวะ วางตัวเหมาะสมกับเพศและวัย เป็นต้น

จากแบบสอบถามพบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน ได้เสนอแนวคิดการนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาเผยแพร่ภายในชุมชนการเคหะหนองหอยให้ครอบคลุมและกว้างขวาง อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การทำวัสดุสิ่งตีพิมพ์ หนังสือ แผ่นพับ การทำวีดิทัศน์ คลิปวิดีโอ การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย หรือการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ร่วมกับทางวัด ส่วนราชการ โรงเรียน และหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน อย่างสม่ำเสมอ จัดตั้งแนวร่วมภายในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน และกลุ่มแรงงาน เพื่อจะได้มีกิจกรรมที่ทำร่วมกันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้สังคมสงบสุข เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ สมานไมตรีระหว่างกันภายในชุมชน เป็นเครื่องส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ให้ความเคารพนับถือกันตามสมควรแก่ฐานะ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรสิทธิ์ ไกรสิน (2561 : 24-37)คือด้านความรับผิดชอบต่อสุขภาพ ด้านการออกกำลังกาย ด้านโภชนาการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านการส่งเสริมสุขภาพด้านจิตวิญญาณและด้านการขจัดความเครียดซึ่งเป็นเครื่องประสานองค์ประกอบต่าง ๆ ของสังคมให้คงรูปอยู่และดำเนินไปได้ด้วยดี และช่วยส่งเสริมศีลธรรมและป้องกันความประพฤติที่เสื่อมเสียในสังคม ซึ่งวิธีการดังกล่าว จะเป็นเหตุให้บุคคลผู้ปฏิบัติตามแนวนี้นี้ เกิดความรู้สึกเป็นมิตรต่อกัน อันจะนำมาซึ่งการมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และเป็นเพื่อนกันแบบยั่งยืน

8.2 ผลการวิจัยจากแบบสัมภาษณ์พบว่าหลักธรรมและกิจกรรมทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ใช้กับการทำงานในสายงานการปกครอง จึงเหมาะที่จะส่งเสริมให้เกิดการใช้หลักธรรมและกิจกรรมทางพุทธศาสนาในการในการอยู่ร่วมกันในชุมชน และจากการสอบถามผู้นำชุมชนพบว่ามีความรู้หลักธรรมในพระพุทศาสนาแต่ยังไม่มีการใช้หลักธรรมอย่างจริงจังอันได้แก่ การใช้ในชีวิตประจำวัน และการใช้ในหน้าที่การงาน เป็นงานวิจัยที่เป็นการส่งเสริมการนำหลักธรรมไปใช้ได้จริง การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ โดยยึดหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวทางเพื่อสร้างคู่มือการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชนโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ซึ่ง จะนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน ซึ่งกระบวนการพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ มีรูปแบบการพัฒนาอยู่ 5 ประการ คือ

1. การสร้างนโยบายสาธารณะที่เป็นผลดีต่อสุขภาพ (Build healthy public policy) หมายถึง ในการกำหนดนโยบายสาธารณะใด ๆ ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพด้วย
2. การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อสุขภาพ (Create supportive environments) เนื่องจากสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงความเป็นอยู่ในที่ทำงาน ที่พักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ล้วนมีผลกระทบต่อสุขภาพ
3. การเสริมการดำเนินงานโดยชุมชนให้มีความเข้มแข็ง (Strengthen community actions) ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในงานสร้างเสริมสุขภาพซึ่งอาจอาศัยวิธีการพัฒนาชุมชน
4. การพัฒนาทักษะให้กับทุกคน (Develop personal skills) ด้วยการให้ได้รับข่าวสารข้อมูล การศึกษาทางสุขภาพ และเพิ่มพูนทักษะในการดำรงชีวิต เป้าหมายคือให้สามารถควบคุมสุขภาพของตนและสภาพแวดล้อมได้
5. การปรับทิศทางของบริการสุขภาพ (Reorient health services) เพื่อให้สอดคล้องกับเรื่อง การสร้างเสริมสุขภาพ

9. ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบ (Fact Finding) จากการวิจัยและอภิปรายผลดังกล่าวมาแล้ว สามารถสรุปผลเป็นข้อเสนอแนะ โดยแบ่งเป็น 3 ระดับดังนี้

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หลักธรรมและกิจกรรมทางพุทธศาสนาโดยเฉพาะสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ใช้กับการทำงานในสายงานการปกครอง จึงเหมาะที่จะส่งเสริมให้เกิดการใช้หลักธรรมและกิจกรรมทางพุทธศาสนาในการในการอยู่ร่วมกันในชุมชน การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชนการเคหะหนอง

หอย จังหวัดเชียงใหม่ โดยยึดหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวทางเพื่อสร้างคู่มือการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชนโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ซึ่ง จะนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน สร้างเสริมการศึกษากระบวนการการเรียนรู้ การปฏิบัติและการประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของชุมชน ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์จริงในชีวิตประจำวันได้ และนำความรู้ที่ได้ไปสร้างคู่มือการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชนโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และทำให้ชุมชน สังคมอื่น ๆ ได้รับประโยชน์เช่นเดียวกันอีกด้วย

9.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

การนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถนำหลักสังคหวัตถุ 4 และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ได้แก่ 1)การให้ทานมีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมการให้ทานแก่ผู้ยากไร้เป็นประจำ เช่น การมอบสิ่งของตำรายาสมุนไพร อาหารแห้ง เครื่องกระป๋อง เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เครื่องกันหนาว ยารักษาโรค ทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร เด็กนักเรียน นักศึกษาผู้มีผลการเรียนดี ความประพฤติดี มีการจัดตั้งกองกฐิน กองผ้าป่าเพื่อนำไปทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอยู่เป็นประจำทุกปี เป็นต้น 2)ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ไม่พูดจาใส่ร้าย นินทาให้ร้ายกัน 3)ด้านอหิงสา คือการรวมกลุ่มทำกิจกรรมอาสาสมัครในด้านต่าง ๆ เช่น อาสาสมัครชุมชนด้านรักษาความปลอดภัย อาสาสมัครด้านสาธารณสุข เป็นต้น และเมื่อชุมชนมีปัญหา ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนจะคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 4) ด้านสมานัตตตา เป็นผู้มีความสม่ำเสมอ โดยประพฤติตัวให้มีความเสมอกัน เสมอปลาย วางตัวดีต่อกัน (นิสัยเป็นกันเอง) รู้จักสัมมาคารวะ รู้จักเด็ก รู้จักผู้ใหญ่ มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เช่น การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ การออกเยี่ยมผู้สูงอายุ การให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในชุมชนมีกิจกรรมที่หลากหลายต่างเพศ ต่างอายุกัน ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน และให้ความสำคัญอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

9.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

งานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชนการเคหะหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ โดยยึดหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวทางเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชนโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 คณะผู้วิจัยเห็นว่านอกเหนือจากหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 แล้ว หลักธรรมอื่น ๆ ที่มีปรากฏในพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน สังคม น่าจะมีการนำมาพัฒนา รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน เกิดกระบวนการสร้างเสริมการศึกษากระบวนการการเรียนรู้ การปฏิบัติและการประยุกต์โดยใช้หลักธรรมมาพัฒนาชุมชน ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์จริงในชีวิตประจำวันได้ และนำความรู้ที่ได้ไปสร้างคู่มือการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชนโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนและสังคม ให้เกิดความสามัคคีปรองดอง และอยู่ร่วมกันด้วยความเกื้อกูล ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างสงบและเกิดสันติสุข

10.บรรณานุกรม

คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ “แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545-2549” วารสารนโยบายและแผนสาธารณสุข ปีที่ 4 ฉบับที่ 1-2 (มกราคม-มิถุนายน 2544)

: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดป่าเหวไฮ ตำบลหัวนาคำ อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี” **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บานชื่น นักการเรือนและคณะ.(2561).รูปแบบการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตตามหลักภูมิธรรม 4 สำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม.วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร,2561;9(2) : 24-36.

สุรสิทธิ์ ไกรสิน.(2561).รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการดูแลสุขภาพะองค์รวมของผู้สูงอายุในเขตทุ่งกุลาร้องไห้โดยประยุกต์ใช้หลักภวณา 4.วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร,2561 ; (2) : 24-37.

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข **กรอบยุทธศาสตร์งานสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค** ระดับชาติปี 2554–2558 (2554) กรุงเทพมหานคร : บริษัท สามเจริญพาณิชย์ จำกัดสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข **แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 (2555) กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์**

11.คำขอบคุณ

โครงการวิจัยเรื่องนี้สำเร็จด้วยดีเพราะได้รับความอนุเคราะห์จากหลายฝ่ายด้วยกันคือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ที่ได้ให้เวลาในการทำวิจัย ผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยญาณสังวร ที่สนับสนุนงบประมาณการวิจัยครั้งนี้ ,พระมหาทองเชิด กตปุญโญ, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อาจารย์ ดร.สุชาติ เมืองแก้ว ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ คอยสนับสนุนและให้โอกาสแก่คณะผู้วิจัยตลอดเวลาการทำวิจัยในครั้งนี้ และขอบคุณทางวารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ได้ให้โอกาสตีพิมพ์ผลงานวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณกัลยาณมิตรทุกท่านที่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ด้วย